

Vademecum powoda

- jak dochodzić przed sądem roszczeń od zakładu ubezpieczeń?

Ostatecznej, wiążącej oceny zasadności stanowiska zakładu ubezpieczeń o całkowitej lub częściowej odmowie zaspokojenia zgłoszonych mu roszczeń może dokonać sąd powszechny w drodze procesu cywilnego, jako że spór dotyczący odpowiedzialności ubezpieczyciela za szkodę ma charakter cywilnoprawny. Ubezpieczyciel, informując na piśmie osobę zgłaszającą roszczenie, że świadczenie nie przysługuje lub przysługuje w innej wysokości, niż określona w zgłoszonym roszczeniu, ma w związku z tym obowiązek pouczyć ją o możliwości dochodzenia roszczeń na drodze sądowej. Udzielając zaś odpowiedzi na reklamację powinien – o ile nie uwzględnił roszczeń wynikających z reklamacji – pouczyć klienta o możliwości wystąpienia z powództwem do sądu powszechnego, ze wskazaniem podmiotu, który powinien być pozwany i sądu miejscowo właściwego do rozpoznania sprawy (art. 10 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym).

Kogo pozwać

Częstym błędem jest wskazanie w pozwie – jako pozwanego – tej jednostki organizacyjnej zakładu ubezpieczeń, która bezpośrednio zajmowała się naszą sprawą lub w której zawarta została umowa ubezpieczenia, np. oddziału, filii, centrum likwidacji szkód. Tymczasem zawsze należy wskazać pełną nazwę zakładu ubezpieczeń oraz adres jego głównej siedziby, np. Towarzystwo Ubezpieczeń XYZ S.A. z siedzibą w Warszawie, ul. Główna 150, 00-001 Warszawa. Zdolność sądową ma bowiem wyłącznie zakład ubezpieczeń, a nie jego jednostki organizacyjne.

Ponieważ podmioty prowadzące działalność gospodarczą mogą podlegać różnym przekształceniom organizacyjnym, jak też zmienić nazwę czy adres, warto jeszcze przed przystąpieniem do formułowania pozwu sprawdzić w Krajowym Rejestrze Sądowym aktualną nazwę i adres ubezpieczyciela (<https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t>).

Do niedawna poważne problemy mogło sprawić prawidłowe określenie pozwanego w sytuacji dochodzenia roszczeń od działającego w Polsce oddziału zagranicznego zakładu ubezpieczeń. Oddziały takie nie mają bowiem odrębnej osobowości prawnej, a zatem formalnie roszczeń przed polskim sądem należy dochodzić od zagranicznego zakładu ubezpieczeń, macierzystego dla działającego w Polsce oddziału. Poczawszy od 1 stycznia

2016 r. obowiązuje istotne ułatwienie – wskazanie w piśmie procesowym oddziału zagranicznego zakładu ubezpieczeń jako strony postępowania dotyczącego roszczenia wynikającego z działalności zagranicznego zakładu ubezpieczeń wykonywanej na terytorium Polski przez oddział jest jednoznaczne ze wskazaniem jako strony tego postępowania zagranicznego zakładu ubezpieczeń (art. 11 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej). Tym samym prawidłowe będzie zarówno wskazanie jako pozwanego oddziału, jak i zagranicznego zakładu ubezpieczeń (jego dane znaleźć można wyszukując w Krajowym Rejestrze Sądowym działający w Polsce oddział).

Właściwość rzeczowa i miejscowa sądu

Podstawowym zagadnieniem, które wiąże się z wniesieniem powództwa, jest poprawne określenie sądu właściwego do rozpoznania danej sprawy. W sprawach o prawa majątkowe, a takimi są spory z ubezpieczycielem o zapłatę świadczenia ubezpieczeniowego (odszkodowania, zadośćuczynienia, renty itd.), właściwe są co do zasady sądy rejonowe (jest to tzw. właściwość rzeczowa). Jeżeli jednak wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, wówczas właściwy jest już sąd okręgowy. Jak wyliczyć wartość przedmiotu sporu? W sprawach o roszczenia pieniężne wartość przedmiotu sporu stanowi po prostu podana kwota pieniężna, do której nie wlicza się odsetek żądanych obok roszczenia głównego. Jeżeli powód dochodzi pozwem kilku roszczeń, wówczas zlicza się ich wartość. Natomiast w sprawach o prawo do świadczeń powtarzających się, takich np. jak renta, wartość przedmiotu sporu stanowi suma świadczeń za jeden rok, a jeżeli świadczenia trwają krócej niż rok – za cały czas ich trwania.

Jeśli zaś chodzi o stwierdzenie, który dokładnie sąd rejonowy lub okręgowy jest właściwy do rozpoznania danej sprawy (tzw. właściwość miejscowa), to podstawową zasadą obowiązującą w procesie jest konieczność wytoczenia powództwa przed tym sądem, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania bądź siedzibę (określa się to mianem właściwości ogólnej). Co jednak bardzo istotne, powództwo o roszczenia wynikające z umów ubezpieczenia (lub obejmujące roszczenia z tytułu tych ubezpieczeń) można wytoczyć nie tylko według przepisów o właściwości ogólnej, czyli przed sądem, w którego okręgu siedzibę ma ubezpieczyciel, lecz też przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia (art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej).

Należy jednak zwrócić uwagę, że począwszy od 1 stycznia 2016 r. odmienna jest zasada wytaczania powództw o odszkodowanie z obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych – należy to zrobić przed sądem właściwym dla miejsca zamieszkania albo siedziby poszkodowanego zdarzeniem powodującym szkodę albo przed sądem właściwym dla miejsca zaistnienia tego zdarzenia. Dopiero w braku wskazanych wyżej podstaw właściwości miejscowej powództwo można wytoczyć przed sąd właściwy według przepisów o właściwości ogólnej (art. 34a ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych).

Lista sądów powszechnych wraz z ich danymi teleadresowymi jest dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (<http://bip.ms.gov.pl/pl/rejstry-i-ewidencje/lista-sadow-powszechnych>).

Warunki formalne pozwu

Kodeks postępowania cywilnego stawia pewne minimalne wymogi, które musi spełnić każde pismo procesowe. Powinno ono zawierać:

- oznaczenie sądu, do którego jest skierowane, imię i nazwisko lub nazwę stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników,
- oznaczenie rodzaju pisma (np. „pozew”, „zażalenie”, „apelacja”),
- osnowę wniosku lub oświadczenia oraz dowody na poparcie przytoczonych okoliczności,
- podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika,
- wymienienie załączników.

Gdy pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie, a takim jest zazwyczaj pozew, powinno ponadto zawierać:

- oznaczenie przedmiotu sporu,
- oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników,
- numer PESEL lub NIP powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go nie mając takiego obowiązku, a przypadku powoda niebędącego osobą fizyczną – numer w Krajowym Rejestrze Sądowym lub w razie jego braku numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP.

Każde kolejne pismo procesowe powinno z kolei zawierać sygnaturę akt. Natomiast pozew powinien czynić zadość wszystkim wymienionym poprzednio warunkom, a ponadto zawierać:

- dokładnie określone żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenie wartości przedmiotu sporu, chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna,
- przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu.

Do pozwu należy dołączyć jego odpis i odpisy załączników przeznaczone dla strony przeciwnej, a także potwierdzenie uiszczenia opłaty sądowej oraz dokument pełnomocnictwa, jeżeli pozew wnosi pełnomocnik, który przedtem pełnomocnictwa nie złożył. Pozew może ponadto zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności czy przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda, a także wnioski służące do przygotowania rozprawy, np. o wezwanie na rozprawę wskazanych przez powoda świadków i biegłych, dokonanie oględzin, polecenie pozwanemu dostarczenia na rozprawę dokumentu potrzebnego do przeprowadzenia dowodu a będącego w jego posiadaniu, bądź też przedmiotu oględzin, zażądanie na rozprawę dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich.

W przypadku dochodzenia przez poszkodowanego roszczeń z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej możliwe są różnorakie konfiguracje po stronie pozwanej, a więc dopuszczalne jest pozwanie zarówno samego ubezpieczyciela, jak i samego ubezpieczonego (osoby ponoszącej odpowiedzialność odszkodowawczą za szkodę), ale też jednocześnie pozwanie ubezpieczyciela i ubezpieczonego. Jeżeli jednak dochodzi do postępowania sądowego o naprawienie szkody objętej ubezpieczeniem obowiązkowym odpowiedzialności cywilnej, a ubezpieczyciel nie zostaje pozwany, wówczas niezbędne jest jego przypożwanie, które umożliwia ubezpieczycielowi przystąpienie do toczącego się postępowania i działanie we własnym imieniu.

W razie braków formalnych pozwu lub nieuiszczenia należnej od niego opłaty, sąd wzywa stronę do uzupełnienia braków lub opłacenia pozwu w terminie tygodniowym, pod rygorem zwrócenia go.

Wzory pism procesowych, w tym również pozwów, dostępne są na stronie internetowej Rzecznika Finansowego (<http://rf.gov.pl/wzory-pism/wzory-pism-ubezpieczenia-emerytury>).

Tryby odrębne – postępowanie uproszczone i upominawcze

Zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego, jeżeli przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach, dostępnych w siedzibach sądów oraz na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (<http://bip.ms.gov.pl/pl/formularze/formularze-pism-procesowych-w-postepowaniu-cywilnym>). Dotyczy to przede wszystkim rozpatrywania danej sprawy w ramach postępowania uproszczonego. Znajduje ono zastosowanie m.in. w sprawach należących do właściwości sądów rejonowych o roszczenia wynikające z umów (w tym umów ubezpieczenia), jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dziesięciu tysięcy złotych. Wówczas pozew, odpowiedź na pozew, sprzeciw od wyroku zaocznego i pismo zawierające wnioski dowodowe muszą zostać sporządzone właśnie na urzędowych formularzach.

W postępowaniu tym obowiązuje szereg odmiennych zasad. Jednym pozwem można dochodzić tylko jednego roszczenia, a połączenie kilku roszczeń jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy wynikają z tej samej umowy lub umów tego samego rodzaju. Niedopuszczalna jest też zmiana powództwa. Jeżeli natomiast sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe lub nader utrudnione, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy. Jeśli jednak sąd uzna, że sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych, a w konsekwencji dopuszczenia opinii biegłego, rozpoznaje ją w zwykłym postępowaniu.

Innym jeszcze trybem, który warto w tym miejscu omówić, jest postępowanie upominawcze, należące do właściwości zarówno sądów rejonowych, jak i okręgowych. Jest ono wdrażane z urzędu, dlatego też umieszczenie w pozwie wniosku o rozpoznanie sprawy w postępowaniu upominawczym nie jest niezbędne, choć oczywiście dopuszczalne. Kodeks postępowania cywilnego stanowi, że jeśli powód dochodzi roszczenia pieniężnego, sąd może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym i wydać nakaz zapłaty. Nie można tego jednak uczynić, jeżeli w świetle treści pozwu roszczenie jest oczywiście bezzasadne, przytoczone okoliczności budzą wątpliwość, zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego, bądź miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. W takich przypadkach sąd kieruje sprawę do postępowania zwykłego i wyznacza rozprawę.

W nakazie zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym sąd nakazuje pozwanemu, żeby w ciągu dwóch tygodni od jego doręczenia zaspokoił roszczenie w całości wraz z kosztami albo w tym terminie wniósł sprzeciw do sądu. W razie prawidłowego wniesienia sprzeciwu, nakaz zapłaty traci moc, a sąd wyznacza rozprawę i zarządza doręczenie powodowi sprzeciwu razem z wezwaniem na rozprawę.

Koszty procesu

W sprawach o prawa majątkowe od pozwu pobiera się opłatę stosunkową w wysokości 5 % wartości przedmiotu sporu, jednak nie mniej niż 30 zł i nie więcej niż 100.000 zł. Końcówkę opłaty należy zawsze zaokrąglić w górę do pełnego złotego. W odrębny sposób zostały natomiast ustalone opłaty w sprawach podlegających rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym. W takich przypadkach pobiera się opłatę stałą uzależnioną od wartości przedmiotu zaskarżenia:

- do 2.000 złotych - 30 złotych,
- ponad 2.000 złotych do 5.000 złotych - 100 złotych,
- ponad 5.000 złotych do 7.500 złotych - 250 złotych,
- ponad 7.500 złotych - 300 złotych.

Od pisma wniesionego w sprawie o prawa majątkowe, w której wartości przedmiotu sprawy nie da się ustalić w chwili jej wszczęcia, przewodniczący określa z kolei opłatę tymczasową.

Opłatę sądową należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie – w formie bezgotówkowej na rachunek bieżący dochodów sądu albo w formie wpłaty gotówkowej, bezpośrednio w kasie sądu lub w formie znaków opłaty sądowej o odpowiedniej wartości. Numery rachunków bankowych sądów udostępnia na swojej stronie internetowej Ministerstwo Sprawiedliwości (<https://bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/sady-powszechne/>).

Sąd ma jednakże możliwość zwolnienia strony od kosztów sądowych. Osoba fizyczna może się domagać takiego zwolnienia, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Do wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych powinno zostać dołączone oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów – na ustalonym formularzu, dostępnym w siedzibach sądów oraz na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (<http://bip.ms.gov.pl/pl/formularze/formularze-pism-procesowych-w-postepowaniu-cywilnym>). Sąd może przyznać zwolnienie od kosztów sądowych także osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, jeżeli wykazała, że nie ma dostatecznych środków na ich uiszczenie. Wniosek o przyznanie zwolnienia od kosztów sądowych należy zgłosić na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Możliwe jest zatem złożenie takiego wniosku zarówno wraz z wniesieniem pozwu, jak i jeszcze zanim powództwo zostanie wytoczone.

Strona w całości zwolniona od kosztów sądowych nie uiszcza opłat sądowych i nie ponosi wydatków, które obciążają tymczasowo Skarb Państwa. Sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych również w części, jeżeli strona jest w stanie ponieść tylko część tych kosztów. Zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia jednak strony, która przegrała sprawę, od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi, w tym wynagrodzenia dla jego adwokata lub radcy prawnego. Jedynie w przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

W postępowaniu cywilnym obowiązuje zasada, zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę ma obowiązek zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi, o ile ten o to wnioskował. Do kosztów tych należy zaliczyć przede wszystkim opłatę sądową wnoszoną wraz z pozwem

oraz wynagrodzenie dla adwokata lub radcy prawnego reprezentującego stronę wygrywającą, ale też inne udokumentowane koszty i wydatki (np. kwotę 17 zł wynikającą z opłaty skarbowej od dokumentu pełnomocnictwa). Koszty te obejmują również wynagrodzenie biegłych sądowych powołanych w danej sprawie, przy czym na ogół zaliczkę na poczet ich wynagrodzenia sąd żąda od strony wnoszącej o dopuszczenie takiego dowodu, całość zaś kosztów wynagrodzenia biegłych rozlicza się w momencie wyrokowania.

W razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty zostają przez sąd wzajemnie zniesione albo stosunkowo rozdzielone. Wówczas, jak powszechnie się przyjmuje, podstawę obliczeń przy podziale kosztów stanowi suma należności obu stron, dzielona proporcjonalnie do stosunku, w jakim strony utrzymały się ze swymi roszczeniami lub obroną. Otrzymane w rezultacie kwoty stanowią udziały stron w całości kosztów. Sąd może jednak obciążyć jedną ze stron obowiązkiem zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznaczącej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu. W orzecznictwie przyjmuje się, że również wtedy, gdy przepisy prawa cywilnego nie zawierają ścisłego kryterium do określenia wysokości żądania (np. zadośćuczynienie pieniężne za krzywdę, stosowne odszkodowanie dla najbliższego członka rodziny zmarłego), a żądanie zostało uwzględnione jedynie częściowo, sąd może obciążyć jedną ze stron obowiązkiem zwrotu wszystkich kosztów procesu, chyba że zostało ono uwzględnione jedynie w niewielkim zakresie. Zwrot kosztów należy się z kolei pozwanemu, pomimo uwzględnienia powództwa, jeżeli nie dał powodu do wytoczenia sprawy (np. powód przed wszczęciem procesu w ogóle nie występował do niego z żądaniem zaspokojenia swoich roszczeń) i uznał przy pierwszej czynności procesowej żądanie pozwu.

Kto może reprezentować stronę przed sądem

Strona postępowania cywilnego działa przed sądem osobiście albo przez pełnomocnika, którym co do zasady może być tylko adwokat lub radca prawny. Pełnomocnikiem osoby prawnej lub przedsiębiorcy, w tym nieposiadającego osobowości prawnej, może być również pracownik tej jednostki. W razie potrzeby do pozwu należy więc załączyć pełnomocnictwo, a także dowód uiszczenia opłaty skarbowej od niego w kwocie 17 zł.

Natomiast osoba fizyczna nieposiadająca zdolności procesowej może podejmować czynności procesowe tylko przez swego przedstawiciela ustawowego. Takim przedstawicielem w przypadku osób małoletnich są rodzice (albo jedno z nich), względnie opiekun lub kurator. Z kolei przedstawicielem osoby częściowo ubezwłasnowolnionej jest kurator, a całkowicie ubezwłasnowolnionej – opiekun. Dla ochrony praw osoby, która z powodu nieobecności nie może prowadzić swoich spraw, a nie ma pełnomocnika, ustanawia się kuratora.

Warto też wspomnieć o skutkach zawarcia umowy przelewu wierzytelności, zwanej także cesją. Na jej podstawie dotychczasowy wierzyciel (cedent) przenosi wierzytelność ze swojego majątku do majątku osoby trzeciej (cesjonariusza), choćby bez zgody dłużnika. Wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w tym roszczenie o zaległe odsetki. Przedmiotem cesji mogą być przede wszystkim wierzytelności, a zatem również świadczenie ubezpieczyciela z umowy ubezpieczenia. Umowa cesji stosowana jest m.in. przez niektóre wypożyczalnie samochodów zastępczych, które udostępniają poszkodowanemu taki pojazd w zamian za prawo do odszkodowania.

Podmioty te nabywają wierzytelność na swoją rzecz i na własne ryzyko, więc gdy dochodzić roszczeń odszkodowawczych w postępowaniu sądowym. Czym innym jest jednak zlecenie danemu podmiotowi (np. serwisowi dokonującemu naprawy uszkodzonego pojazdu) dokonywania czynności w ramach likwidacji szkód, obejmujące również upoważnienie go do odbioru odszkodowania (w ramach tzw. rozliczenia bezgotówkowego), ale bez przelewu prawa do odszkodowania. W takim przypadku umowa przewiduje zazwyczaj, że jeżeli ubezpieczyciel odmówi wypłaty odszkodowania lub przyzna kwotę niższą od wskazanej na fakturze, wówczas właściciel pojazdu zobowiązany jest do pokrycia pełnych kosztów danej usługi. W takiej sytuacji to wyłącznie poszkodowany będzie uprawniony do wytoczenia powództwa przeciwko ubezpieczycielowi.

Gdzie szukać bezpłatnej pomocy

Bezpłatnej pomocy w przygotowaniu pozwu może udzielić przede wszystkim powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów, działający w ramach starostwa powiatowego (urzędu miasta) według miejsca zamieszkania osoby znajdującej się w sporze z przedsiębiorcą. Wyszukiwarka instytucji zajmujących się ochroną konsumencką, w tym także rzeczników konsumentów, znajduje się na stronie internetowej Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (<http://uokik.gov.pl/kontakt.php>).

Ubezpieczających, ubezpieczonych i uprawnionych z umowy ubezpieczenia w dochodzeniu ich roszczeń na drodze postępowania sądowego wspierają także niektóre organizacje pozarządowe, do których zadań statutowych należy ochrona konsumentów. Pomoc organizacji konsumenckiej przebiera różne formy – od napisania lub sprawdzenia poprawności pisma procesowego dla konsumenta, aż po wytoczenie powództwa na rzecz obywateli na podstawie art. 61 Kodeksu postępowania cywilnego. Szczególnie prężnie działa na tym polu Federacja Konsumentów – w celu uzyskania jej pomocy należy zwrócić się do najbliższego oddziału według miejsca zamieszkania (dane teleadresowe: <http://www.federacja-konsumentow.org.pl/63,tu-znajdziesz-pomoc.html>). Ogólnopolską sieć punktów porad prawnych dla osób niezamożnych prowadzi także Fundacja Academia Iuris (<http://www.academiaiuris.pl>), warto ponadto wspomnieć o studenckich poradniach prawnych funkcjonujących przy uczelniach wyższych (<http://www.fupp.org.pl/kliniki-prawa/kliniki-w-polsce>).

Warto ponadto wspomnieć o systemie nieodpłatnej pomocy prawnej, na który składają się punkty działające we wszystkich powiatach na terenie kraju. Udzielana w nich darmowa pomoc prawna dotyczy wprawdzie wyłącznie etapu przedsądowego, lecz obejmuje również sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym. Pomoc taką mogą otrzymać osoby, które nie ukończyły 26. roku życia lub ukończyły 65 lat, osoby fizyczne, którym w okresie roku poprzedzającego zostało przyznane świadczenie z pomocy społecznej, osoby posiadające ważną Kartę Dużej Rodziny, kombatanci i weterani oraz zagrożeni lub poszkodowani katastrofą naturalną, klęską żywiołową bądź awarią techniczną. Na stronie <https://darmowapomocprawna.ms.gov.pl> znaleźć można mapę punktów tej pomocy.

Rzecznik Finansowy może natomiast – już na etapie postępowania cywilnego – przedstawić sądowi oświadczenie zawierające istotny pogląd na daną sprawę. Dzieje się tak na wniosek ubezpieczonego (poszkodowanego) lub na żądanie sądu. Przedstawienie poglądu

przez Rzecznika jest uzależnione od tego, czy sformułowanie poglądu jest w danej sprawie możliwe i celowe oraz korzystne dla interesów klienta.

Pełnomocnik z wyboru i z urzędu

W każdym przypadku, a już zwłaszcza w odniesieniu do spraw skomplikowanych pod względem prawnym lub dowodowym, warto rozważyć celowość skorzystania z fachowej pomocy prawnej polegającej na reprezentowaniu strony przed sądem przez adwokata lub radcę prawnego. Pamiętajmy przy tym, że zakłady ubezpieczeń z zasady są reprezentowane właśnie przez profesjonalnych pełnomocników, często specjalizujących się w określonym typie spraw.

W przypadku zawarcia umowy z adwokatem lub radcą prawnym z wyboru, zasady wynagrodzenia są ustalane z klientem indywidualnie. Co do zasady nie powinno być ono niższe niż stawka minimalna ustalona w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości. Stawki te w odniesieniu do większości spraw majątkowych wynoszą obecnie, w zależności od wartości przedmiotu sprawy:

- do 500 zł - 120 zł,
- powyżej 500 zł do 1.500 zł – 360 zł,
- powyżej 1.500 zł do 5.000 zł – 1200 zł,
- powyżej 5.000 zł do 10.000 zł – 2.400 zł,
- powyżej 10.000 zł do 50.000 zł – 4.800 zł,
- powyżej 50.000 zł do 200.000 zł – 7.200 zł,
- powyżej 200.000 zł – 14.400 zł.

W szczególnie przypadkach uzasadnionych, gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, adwokat lub radca prawny może ustalić stawkę opłaty niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

Przy wyborze pełnomocnika można posiłkować się m.in. wyszukiwarkami udostępnionymi przez samorząd zawodowy adwokatów (<http://rejestradwokatow.pl>) i radców prawnych (<http://rejestradcow.pl>).

Strona, która została zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może wnosić o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Zrobić to może także osoba fizyczna niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, natomiast osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna – jeżeli wykaże, że nie ma dostatecznych środków na poniesienie kosztów wynagrodzenia pełnomocnika. Wniosek o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego strona zgłasza wraz z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych albo osobno, na piśmie lub ustnie do protokołu, w sądzie, w którym sprawa ma być wytoczona lub już się toczy. Sąd uwzględni wniosek tylko wówczas, jeżeli udział adwokata lub radcy prawnego w sprawie uzna za potrzebny.

Do wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego osoba fizyczna dołącza oświadczenie obejmujące szczegółowe dane o swoim stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Oświadczenie sporządza się według ustalonego wzoru, dostępnego w siedzibach sądów oraz na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości (<http://bip.ms.gov.pl/pl/formularze/formularze-pism-procesowych-w->

[postępowaniu-cywilnym](#)). Jeżeli wniosek ten jest składany łącznie z wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, należy dołączyć tylko jedno oświadczenie.

O wyznaczenie adwokata lub radcy prawnego sąd zwraca się do właściwej okręgowej rady adwokackiej lub rady okręgowej izby radców prawnych, która ma obowiązek uczynić to nie później niż w terminie dwóch tygodni, zawiadamiając o tym sąd. Jeżeli strona we wniosku wskazała konkretnego adwokata lub radcę prawnego, właściwa rada, w miarę możliwości i w porozumieniu ze wskazanym adwokatem lub radcą prawnym, wyznaczy tego właśnie adwokata lub radcę prawnego. Ustanowienie adwokata lub radcy prawnego przez sąd jest równoznaczne z udzieleniem pełnomocnictwa procesowego. Adwokat lub radca prawny z urzędu jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynika, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej.

Ciężar dowodu w postępowaniu sądowym

Podjętując decyzję o skierowaniu sprawy na drogę sądową należy mieć na uwadze, że strona postępowania cywilnego jest obowiązana wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzi skutki prawne, a zatem to na osobie powołującej się na okoliczności nieuwzględnione przez ubezpieczyciela w postępowaniu likwidacyjnym spoczywa ciężar przeprowadzenia stosownego dowodu, w tym co do zasadności zgłoszonych roszczeń i podniesionych zarzutów. Strony są więc obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, sąd zaś może dopuścić dowód z urzędu jedynie w wyjątkowych sytuacjach. Stąd też do osoby występującej z żądaniem nieuwzględnionym przez ubezpieczyciela należy ocena, czy wysuwane pod adresem zakładu ubezpieczeń roszczenia i zarzuty znajdują potwierdzenie w posiadanym lub możliwym do zgromadzenia materiale dowodowym.

Kodeks postępowania cywilnego przewiduje, że przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Nie wymagają dowodu jedynie fakty powszechnie znane, które sąd bierze pod uwagę nawet bez powołania się na nie przez strony, a także fakty przyznane w toku postępowania wprost lub w sposób dorozumiany przez stronę przeciwną. Sąd może ponadto uznać za ustalone fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, jeżeli wniosek taki można wyprowadzić z innych ustalonych faktów, co określa się mianem domniemania faktycznego.

W obecnie obowiązującej procedurze należy zwrócić szczególną uwagę na to, by twierdzenia i dowody zgłaszać bez zbędnej zwłoki, a więc co do zasady już w pozwie. Wprawdzie bowiem okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swoich wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej strona może przytaczać aż do zamknięcia rozprawy, to jednak sąd pomija twierdzenia i dowody spóźnione, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich we właściwym czasie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy, albo też gdy występują inne wyjątkowe okoliczności. Sąd pomija również twierdzenia i dowody, które zostały powołane jedynie dla zwłoki, albo też jeśli okoliczności sporne zostały już dostatecznie wyjaśnione.

W postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd musi oznaczyć nie tylko sam środek dowodowy, ale także fakt, który ma podlegać dowodzeniu, dlatego też wnioskując

o dopuszczenie danego dowodu należy bezwzględnie wskazać, na jaką okoliczność ma on zostać przeprowadzony. Środkami dowodowymi mogą być:

- dokumenty – dzielą się na dokumenty urzędowe (sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania; korzystają z domniemania prawdziwości, stanowiąc dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone) oraz dokumenty prywatne (stanowią dowód jedynie tego, że osoby, które je podpisały, złożyły określone oświadczenie);
- zeznania świadków – strona powołująca się na dowód ze świadków musi nie tylko dokładnie oznaczyć fakty, które mają być zeznaniami poszczególnych świadków stwierdzone, ale też wskazać imiona i nazwiska oraz adresy zamieszkania świadków, tak by możliwe było ich wezwanie do sądu;
- opinie biegłych – niezbędne we wszystkich wypadkach wymagających wiadomości specjalnych, a więc takich, które nie są dostępne dla przeciętnego człowieka; w takiej sytuacji nie jest wystarczająca prywatna opinia czy ekspertyza, sporządzona przed procesem na zlecenie strony, choćby jej wykonawcą była osoba wpisana na listę biegłych sądowych;
- oględziny – polegają na bezpośrednim zbadaniu przez organ sądowy właściwości lub stanu osób, miejsca lub rzeczy; w sytuacji, gdy wymaga to posiadania wiadomości specjalnych, sąd może zarządzić oględziny z udziałem biegłego;
- przesłuchanie stron – stosowane wyłącznie wówczas, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy;
- inne środki dowodowe – np. dowód z filmu, telewizji, fotokopii, fotografii, planów, rysunków oraz płyt lub taśm dźwiękowych i innych przyrządów utrwalających albo przenoszących obrazy lub dźwięki.

Szereg dalszych informacji, które mogą okazać się przydatne w związku z dochodzeniem od ubezpieczyciela roszczeń na drodze sądowej, jest dostępnych na stronie internetowej Rzecznika Finansowego (<http://www.rzu.gov.pl>), w tym zwłaszcza w zakładkach Pytania i odpowiedzi (<http://www.rzu.gov.pl/najczestsze-pytania>), Publikacje (<http://www.rf.gov.pl/publikacje>), Orzecznictwo (<http://www.rf.gov.pl/serwis-prawny/orzecznictwo>), czy wreszcie Wzory pism (<http://www.rf.gov.pl/wzory-pism/wzory-pism-ubezpieczenia-emerytury>). Zachęcamy także do skorzystania z broszury Ministerstwa Sprawiedliwości pt. *Obywatel w postępowaniu cywilnym. Prawa i obowiązki* (http://ms.gov.pl/Data/Files/public/prawa_i_obowiazki/post_cyw/obywatel_w-post-cywilnym-calosc.pdf).

Materiał przygotował: radca prawny Tomasz Młynarski.

Opracowanie uwzględnia stan prawny na dzień 8 marca 2016 r.